

APPLYING THE HAND SIGN METHOD IN MUSIC TEACHING AT ELEMENTARY SCHOOLS

Le Anh Tuan

Email: tuanla@gesd.edu.vn

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

Received: 11/3/2025

Revised: 14/4/2025

Accepted: 23/5/2025

Published: 25/6/2025

Abstract: The 2018 Music curriculum introduces several orientations for innovative teaching methods, including the application of the Kodály Hand Sign method. This method is widely adopted in schools worldwide and is particularly effective for students who are new to music reading. In this approach, each note in the diatonic scale corresponds to a specific hand sign, allowing students to both read musical notes and express pitch through hand movements. These hand signs are positioned at varying heights according to the pitch of each note, providing learners with a vivid and intuitive way to perceive musical sounds. This paper presents an overview of different hand sign systems, analyzes the advantages of this method, and explores its application in teaching music at elementary schools. These insights aim to help music teachers gain a deeper understanding of the hand sign method, thereby enhancing teaching effectiveness and supporting the efficient implementation of the Music curriculum.

Keywords: *Method; music reading; hand sign; Music curriculum; elementary school.*

VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP ĐỌC NHẠC THEO KÍ HIỆU BÀN TAY TRONG DẠY HỌC MÔN ÂM NHẠC Ở TRƯỜNG TIỂU HỌC

Lê Anh Tuấn

Email: tuanla@gesd.edu.vn

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm,
Hà Nội, Việt Nam

Nhận bài: 11/3/2025

Chỉnh sửa xong: 14/4/2025

Chấp nhận đăng: 23/5/2025

Xuất bản: 25/6/2025

Tóm tắt: Chương trình môn Âm nhạc 2018 đưa ra một số định hướng về đổi mới phương pháp dạy học, trong đó có việc vận dụng phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay của Kodály. Đây là một phương pháp dạy học phổ biến trong các trường học trên thế giới, rất hữu ích đối với học sinh mới làm quen với việc đọc nhạc. Trong phương pháp này, mỗi âm trong hệ thống bảy nốt nhạc tương ứng với một kí hiệu (tư thế) của bàn tay, giúp học sinh vừa đọc nhạc vừa thể hiện cao độ bằng động tác của bàn tay. Các kí hiệu bàn tay được đặt ở vị trí cao thấp khác nhau tùy theo cao độ của các nốt, hỗ trợ người học cảm nhận âm thanh một cách trực quan và sinh động. Về những đóng góp khoa học và thực tiễn, bài viết này giới thiệu một số hệ thống kí hiệu bàn tay, phân tích những ưu điểm của phương pháp cũng như cách vận dụng trong dạy học môn Âm nhạc ở trường tiểu học. Những thông tin này nhằm giúp giáo viên Âm nhạc hiểu rõ hơn về phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay, từ đó nâng cao hiệu quả giảng dạy và triển khai Chương trình môn Âm nhạc một cách hiệu quả hơn.

Từ khóa: *Phương pháp, đọc nhạc, kí hiệu bàn tay, Chương trình môn Âm nhạc, trường tiểu học.*

1. Đặt vấn đề

Đọc nhạc là hoạt động giải mã hệ thống kí hiệu âm nhạc để tạo nên một nét giai điệu. Đối với những người học âm nhạc chuyên nghiệp, cách đọc nhạc “hàn lâm” là giải mã hệ thống những kí hiệu được ghi trên bản nhạc bao gồm loại nhịp, các nốt nhạc, cao độ, trường độ, cường độ, sắc thái... để tạo

nên giai điệu. Đối với học sinh phổ thông, đặc biệt là ở cấp Tiểu học, khi những kĩ năng âm nhạc còn hạn chế, việc vận dụng theo cách đọc nhạc “hàn lâm” thường gặp rất nhiều khó khăn, từ việc đơn giản là thuộc tên các nốt nhạc được viết trên bản nhạc. Trong Chương trình môn Âm nhạc 2006, nội dung đọc nhạc được thực hiện từ lớp 4 đến lớp 9, còn trong Chương

trình môn Âm nhạc 2018, nội dung này được thực hiện ngay từ lớp 1. Ở cấp Tiểu học, Chương trình môn Âm nhạc 2018 xác định yêu cầu cần đạt chỉ ở mức độ: Đọc nhạc đúng tên nốt, đọc đúng cao độ và trường độ (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Để việc dạy học nội dung này đảm bảo tính khả thi, Chương trình môn Âm nhạc 2018 đưa ra định hướng về phương pháp dạy học ở cấp Tiểu học là: Tập trung phát triển cảm xúc thẩm mỹ và tình yêu âm nhạc; lựa chọn các hoạt động học tập phù hợp với sở thích và nhận thức của học sinh: Nghe nhạc, vận động, chơi các trò chơi, kể chuyện...; Thiết kế các hoạt động trải nghiệm và khám phá âm nhạc tích hợp trong các nội dung học tập. Học sinh cần được tiếp cận âm thanh trước khi học kí hiệu âm nhạc, tiếp cận lí thuyết thông qua trải nghiệm thực hành. Lí thuyết âm nhạc không học tách biệt mà được tích hợp trong các nội dung hát, nhạc cụ, đọc nhạc. Ở lớp 1, lớp 2, lớp 3 cần chủ yếu sử dụng phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay và nốt nhạc hình tượng; từ lớp 4 trở lên cần kết hợp giữa đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay và kí hiệu ghi nhạc (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Thông qua việc tìm hiểu và nghiên cứu về sách giáo khoa Âm nhạc của Việt Nam và một số nước, đồng thời tìm hiểu về phương pháp dạy học các nội dung như đọc nhạc, nhạc cụ, nghe nhạc... cho thấy, những hệ thống kí hiệu bàn tay được sử dụng khá phổ biến trên thế giới. Nếu giáo viên vận dụng phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay một cách phù hợp, học sinh sẽ hoàn thành các yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Âm nhạc 2018, qua đó góp phần hình thành và phát triển năng lực âm nhạc cho học sinh tiểu học.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Khái niệm và hệ thống kí hiệu bàn tay của Kodály

Theo Chương trình môn Âm nhạc 2018, đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay (tiếng Anh: reading music with hand signs) là đọc các nốt nhạc được kí hiệu bằng tư thế khác nhau của bàn tay (phương pháp Kodály) (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Zoltán Kodály (1882 - 1967) là nhà nhạc soạn nhạc cổ điển người Hungary, những sáng tác âm nhạc của ông thuộc về giai đoạn chuyển giao giữa thời kì lãng mạn và hiện đại. Ông là nhà nghiên cứu về âm nhạc dân tộc của Hungary, đồng thời là giáo viên âm nhạc. Bắt đầu từ một số ý tưởng trước đó của nhà giáo dục âm nhạc người Anh là Sarah Ann Glover và John Curwen, Kodály đã hoàn thiện hệ thống kí hiệu bàn tay, nhằm “đơn giản hóa” việc dạy học đọc

nhạc cho mọi đối tượng. Phương pháp này trở thành hệ thống kí hiệu phổ biến nhất, rất hữu ích đối với học sinh phổ thông bước đầu làm quen với việc đọc nhạc.

Phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay của Kodály là mỗi âm trong hệ thống bảy nốt nhạc sẽ tương ứng với một kí hiệu (tư thế) của bàn tay để học sinh có thể vừa đọc nhạc vừa dùng tay của mình thể hiện các kí hiệu đó. Các kí hiệu bàn tay có vị trí cao thấp khác nhau tùy thuộc cao độ của các nốt. Học sinh có thể thực hiện những kí hiệu này ở tư thế ngồi hoặc đứng thẳng. Cụ thể là:

Nốt Đô (thấp): Bàn tay nắm tay lại, lòng bàn tay úp xuống; Vị trí cổ tay ở ngang thắt lưng.

Nốt Rê: Bàn tay duỗi thẳng, lòng bàn tay chéch lên cao, tạo một góc 45° với mặt đất; Vị trí cổ tay ở ngang thắt lưng.

Nốt Mi: Bàn tay duỗi thẳng, để song song với mặt đất, lòng bàn tay úp xuống; Vị trí cổ tay ở phía trên thắt lưng.

Nốt Pha: Bàn tay nắm lòng lẻo, lòng bàn tay hướng ra bên ngoài, ngón tay cái chỉ xuống đất; Vị trí cổ tay ở ngang ngực.

Nốt Son: Bàn tay duỗi thẳng, lòng bàn tay hướng vào phía ngực; Vị trí cổ tay ở ngang cổ.

Nốt La: Bàn tay uốn cong, các đầu ngón tay rủ xuống mặt đất; Vị trí cổ tay ở ngang cằm.

Nốt Si: Bàn tay nắm lòng lẻo, ngón trỏ chéch lên cao, tạo một góc 45° với mặt đất; Vị trí cổ tay ở ngang mũi.

Nốt Đô (cao): Bàn tay nắm tay lại, lòng bàn tay chéch lên cao, tạo một góc 45° với mặt đất; Vị trí cổ tay ở ngang trán.

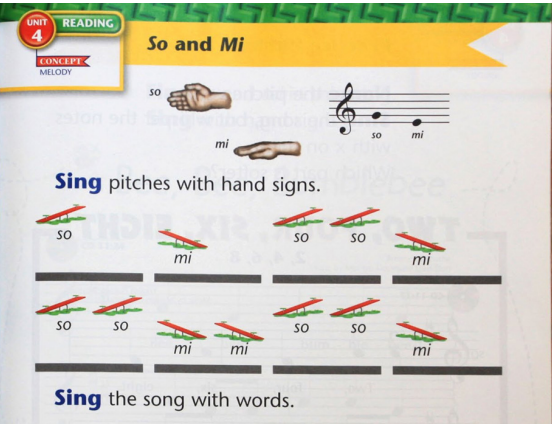
Hình dáng và tư thế của mỗi kí hiệu bàn tay còn là sự thể hiện tính chất ổn định hay không ổn định của các nốt nhạc (các bậc) trong gam Đô trưởng: Kí hiệu của nốt Đô (thấp), Mi, Son, Đô (cao) thể hiện bốn nốt đó là các bậc ổn định, tư thế bàn tay mang lại cảm giác vững vàng, chắc chắn; Kí hiệu của nốt Rê hướng chuyển động tới nốt Đô (thấp); Kí hiệu của nốt Pha thể hiện xu hướng hút về nốt Mi; Kí hiệu của nốt La hướng chuyển động tới nốt Son; Kí hiệu của nốt Si thể hiện xu hướng hút về nốt Đô (cao) (Lê Anh Tuấn, 2020).

Kí hiệu bàn tay theo phương pháp Kodály được sử dụng phổ biến ở nhiều nước trên thế giới, điều này được thể hiện trong giáo dục và trong cả nghệ thuật điện ảnh. Trong bộ phim Âm thanh của âm nhạc (The sound of music), một trong những phim

ca nhạc nổi tiếng nhất, đã giành giải Oscar cho phim hay nhất của năm 1965, cô gia sư Ma-ri-a đã dùng kí hiệu bàn tay để dạy đọc nhạc cho 7 chị em, con của đại tá hải quân Von Trapp, ở thành phố Salzburg, nước Áo. Trong giáo dục, kí hiệu bàn tay được sử dụng trong sách giáo khoa Âm nhạc của nhiều nước, tuy nhiên về cách viết tên các nốt nhạc cũng như hình thức trình bày thì có đôi chút khác biệt. Dưới đây là phân tích một số bài tập (xem Hình 1).

Hình 1 là bài đọc nhạc đầu tiên trong cuốn sách Âm nhạc lớp 1 của Mĩ. Học sinh bắt đầu luyện tập đọc nhạc với hai nốt Son và Mi (ở Mĩ, nốt Son viết là So). Bài tập yêu cầu học sinh: Hát cao độ với kí hiệu bàn tay. Khuông nhạc chỉ viết một dòng, chưa dùng khóa Son. Mỗi khuông được chia làm bốn phần, tương đương bốn ô nhịp. Bên cạnh kí hiệu bàn tay, bài tập còn sử dụng nốt nhạc hình tượng, đó là hình vẽ chiếc bập bênh thay cho nốt nhạc, để thu hút học sinh. Nếu được ghi trên khuông nhạc (theo cách hàn lâm) bài tập sẽ được trình bày như sau (xem Hình 2).

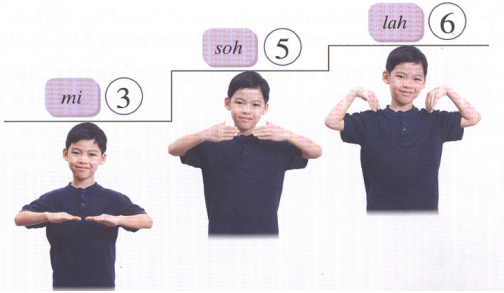
Hình 3 là bài đọc nhạc đầu tiên trong cuốn sách Âm nhạc lớp 1 của Singapore. Học sinh bắt đầu luyện tập đọc nhạc với ba nốt Mi, Son, La (ở Singapore, nốt Son viết là Soh, nốt La viết là Lah). Hình minh họa vừa hướng dẫn học sinh cách thể hiện kí hiệu bàn tay vừa mô tả mối tương quan về cao độ giữa ba nốt nhạc. Khoảng cách từ nốt Mi đến nốt Son là 1,5 cung, sơ đồ thể hiện khoảng cách này rộng hơn từ nốt Son

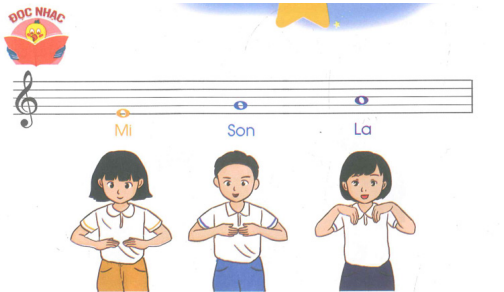
Hình 1: Kí hiệu bàn tay trong sách giáo khoa Âm nhạc lớp 1 của Mĩ (Judy Bond, 2005)

Hình 2: Bài tập đọc nhạc được ghi trên khuông nhạc

Hình 3: Kí hiệu bàn tay trong sách giáo khoa Âm nhạc lớp 1 của Singapore (Eric Peter Stead, 2016)

Hình 4: Kí hiệu bàn tay trong sách giáo khoa Âm nhạc lớp 1 (Bộ sách Cánh Diều) (Lê Anh Tuấn, 2021)

đến nốt La là 1 cung. Bên cạnh đó, hình minh họa còn sử dụng số thứ tự (3, 5, 6) để giới thiệu thứ tự các nốt Mi, Son, La trong gam Đô trưởng.

Ở Việt Nam, những bộ sách giáo khoa Âm nhạc cấp Tiểu học cũng thực hiện theo quy định trong Chương trình môn Âm nhạc 2018, đó là sử dụng hệ thống kí hiệu bàn tay theo phương pháp Kodály để dạy nội dung đọc nhạc. Tuy nhiên, ở mỗi bộ sách cũng có sự khác nhau về việc lựa chọn thứ tự các nốt nhạc, số lượng các nốt nhạc và hình thức trình bày.

Sách giáo khoa Âm nhạc lớp 1 (Bộ sách Cánh Diều) thiết kế bài tập đầu tiên có hai nốt Mi, Son, tương tự như bài đọc nhạc đầu tiên trong cuốn sách Âm nhạc lớp 1 của Mĩ. Đến bài tập tiếp theo (xem Hình 4) thì có ba nốt Mi, Son, La, tương tự như bài đọc nhạc đầu tiên trong cuốn sách Âm nhạc lớp 1 của Singapore, bên cạnh đó sách còn giới thiệu thêm về vị trí của những nốt này trên khuông nhạc.

2.2. Những ưu điểm của phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay của Kodály

So sánh với cách đọc nhạc “hàn lâm” dành cho những người học âm nhạc chuyên nghiệp thì phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay có những ưu điểm sau:

- Học sinh được đọc nhạc kết hợp với vận động cơ thể, hoạt động này rất phù hợp với tâm lí lứa tuổi học sinh tiểu học. Nếu học sinh thực hiện theo cách đọc

nhạc “hàn lâm” thì các em sẽ phải tập trung chú ý quan sát các nốt nhạc được viết trên bản nhạc, thuộc và đọc đúng tên nốt, đọc đúng cao độ và trường độ. Theo cách này thì học sinh không có điều kiện để vận động cơ thể.

- Học sinh được trợ giúp về mặt trực quan, đó là các em quan sát và mô phỏng (bắt chước) theo động tác của giáo viên, cảm nhận cao độ các nốt nhạc thông qua kí hiệu của bàn tay, qua đó ghi nhớ và thể hiện đúng giai điệu. Sự trợ giúp này rất hữu ích và cần thiết đối với học sinh bước đầu làm quen hoạt động đọc nhạc.

- Học sinh được học tập bằng đa giác quan: Mắt nhìn, miệng đọc, bàn tay chuyển động, hỗ trợ sự cảm nhận về cao độ. Sự phối hợp những hoạt động trên giúp học sinh cảm nhận và nắm bắt được cao độ và trường độ của các nốt nhạc một cách tự nhiên.

- Học sinh có hứng thú và niềm vui vì phương pháp đọc nhạc này giống như trò chơi, giúp giáo viên và học sinh dễ dàng giao tiếp bằng mắt trong khi luyện tập.

- Giáo viên không mất nhiều thời gian chuẩn bị nên có thể cho học sinh đọc nhạc vào những thời điểm khác nhau trong giờ học. Ví dụ, giáo viên khởi động giờ học bằng cách để học sinh đọc nhạc khoảng 3 - 4 phút theo kí hiệu bàn tay.

- Giáo viên có thể dễ dàng sáng tạo được những giai điệu đơn giản. Chỉ với ba nốt Mi, Son, La, giáo viên có thể tạo nên vô số giai điệu. Ví dụ, tạo nét giai điệu ngắn có ba nốt (theo trường độ: nốt đen, nốt đen, nốt trắng):

Mi Mi Son

Son Son La

La La La

La La Son

Hoặc nét giai điệu có năm nốt (theo trường độ: nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt tròn):

Son Son Son Mi Son

La La La Son La

La La La La Son

Son Son Son Son Mi

Hoặc nét giai điệu dài hơn, có bảy nốt (theo trường độ: Nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt đen, nốt trắng):

Mi Mi Son Son Mi Mi Son

Mi Mi Son Son Mi Son La

Son Son La Son Mi Son La

Mi Son La Son Mi La Son

- Giáo viên có thể hướng dẫn học sinh tiểu học từng bước tập đọc nhạc hai bè bằng cách hướng dẫn nửa lớp quan sát và đọc theo tay phải, nửa lớp quan sát và đọc theo tay trái của giáo viên. Về phía mình, giáo viên cần luyện tập cách dùng hai tay thể hiện đồng thời hai nốt nhạc khác nhau. Ví dụ, tay phải làm kí hiệu nốt Đô Đô Đô, còn tay trái làm kí hiệu nốt Mi Mi Mi...

2.3. Tìm hiểu về những hệ thống kí hiệu bàn tay được sử dụng trong giáo dục âm nhạc

Giáo dục trên thế giới ngày càng coi trọng tính sáng tạo và sự đa dạng nên người ta còn sử dụng thêm một số hệ thống kí hiệu bàn tay khác so với hệ thống của Kodály hoặc được phát triển từ chính hệ thống này.

Khuông nhạc bàn tay: Là hoạt động mô phỏng năm ngón tay với năm dòng kẻ của khuông nhạc, giúp học sinh làm quen với vị trí các nốt nhạc trên khuông. Cách thực hiện là, giáo viên hướng bàn tay trái về phía học sinh, các ngón tay đang rộng, dùng ngón trỏ của bàn tay phải chỉ vào các ngón tay hoặc khe của bàn tay trái, hỏi học sinh đó là vị trí của nốt nhạc nào. Đây là hoạt động để so sánh và đồ vui, chứ không dùng để đọc nhạc. Kí hiệu này đã từng được giới thiệu trong sách hướng dẫn giáo viên Nghệ thuật 3 của Chương trình môn Âm nhạc 2006 của Việt Nam.

Kí hiệu bàn tay ở Nhật Bản: Hệ thống kí hiệu bàn tay theo phương pháp Kodály vẫn được sử dụng phổ biến ở Nhật Bản, đồng thời các nhà giáo dục ở đây còn sáng tạo thêm một hệ thống kí hiệu bàn tay khác. Học sinh thực hiện những kí hiệu này ở tư thế đứng, các kí hiệu được thể hiện thông qua sự kết hợp giữa cơ thể, cánh tay và bàn tay (xem Hình 5).

Trong hệ thống kí hiệu bàn tay ở Nhật Bản, học sinh thể hiện nốt Đô (thấp) bằng tư thế đứng nghiêm, hai bàn tay đặt dọc cơ thể; nốt Rê hai bàn tay đang rộng ra hai bên; nốt Mi hai bàn tay chống mạnh sườn;

Hình 5: Kí hiệu bàn tay trong sách giáo khoa Âm nhạc lớp 1 của Nhật Bản (Akira Miyoshi, 2008)

nốt Pha hai bàn tay duỗi thẳng, để ngang ngực, lòng bàn tay úp xuống; nốt Son hai bàn tay đặt lên vai; nốt La hai bàn tay áp vào má; nốt Si hai bàn tay chạm vào đầu; nốt Đô (cao) hai bàn tay vươn lên cao.

Kí hiệu bàn tay sử dụng trong dạy học sáo Recorder: Tại Nhật Bản, các nhà giáo dục sáng tạo ra hệ thống kí hiệu bàn tay để trợ giúp học sinh bước đầu tập chơi recorder. Giáo viên tạo ra kí hiệu để học sinh luyện tập các nốt Son, La, Si, Đô (cao), Rê (cao). Đây là những nốt nhạc dễ chơi nhất khi học recorder. Nhiều giáo viên dạy Âm nhạc tiểu học ở Việt Nam đã làm quen với hệ thống kí hiệu này khi được tập huấn về chơi recorder qua các chuyên gia của Yamaha Nhật Bản.

Kí hiệu bàn tay theo phương pháp Kodály được cải tiến: Ở Mi, những nhà giáo dục đã phát triển từ hệ thống kí hiệu của Kodály và bổ sung thêm một số kí hiệu khác, biểu thị những nốt nhạc thăng hoặc giáng. Đây là hệ thống kí hiệu nâng cao, được sử dụng để đào tạo giáo viên âm nhạc.

Như vậy, bên cạnh hệ thống kí hiệu bàn tay của Kodály thì còn một số hệ thống kí hiệu bàn tay khác. Mỗi hệ thống mang một chức năng riêng nhằm tạo nên sự đa dạng và nâng cao hiệu quả trong giáo dục âm nhạc.

2.4. Những lưu ý khi vận dụng phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay của Kodály

2.4.1. Luyện tập đọc nhạc theo quy trình

Bước 1: Giáo viên làm mẫu: Giáo viên dùng nhạc cụ đàn cao độ những nốt cần luyện tập (ví dụ Mi, Son, La), sau đó vừa đọc nhạc vừa làm kí hiệu bàn tay những nốt này. Học sinh quan sát, lắng nghe để nhận biết được các kí hiệu.

Bước 2: Giáo viên và học sinh cùng nhau luyện tập: Bước này, hoạt động của học sinh giống với hoạt động của giáo viên. Giáo viên cần yêu cầu học sinh thực hiện giống mình, sau đó giáo viên đọc nhạc và làm kí hiệu bàn tay như thế nào thì học sinh bắt chước, lặp lại (tái hiện) giống như vậy.

Bước 3: Giáo viên hướng dẫn học sinh tự luyện tập: Ở bước này, hoạt động của học sinh đã khác với hoạt động của giáo viên. Ví dụ nếu giáo viên đọc nhạc thì học sinh làm kí hiệu bàn tay; hoặc ngược lại, nếu giáo viên làm kí hiệu bàn tay thì học sinh đọc nhạc. Bước này, giáo viên cần giúp học sinh đọc được bài tập trong sách giáo khoa hoặc những bài tập do giáo viên sáng tạo ra.

Bước 4: Giáo viên hướng dẫn học sinh nâng cao kĩ năng đọc nhạc: Giáo viên hướng dẫn học sinh luyện

tập theo hình thức cá nhân, cặp, nhóm, tổ; mời học sinh xung phong làm kí hiệu bàn tay để các bạn đọc nhạc; giáo viên đánh giá kết quả luyện tập hoặc tổ chức một số trò chơi...

Bước đầu dạy đọc nhạc ở tiểu học, giáo viên và học sinh nên dùng cả hai tay thể hiện các kí hiệu để tạo nên sự hài hòa, cân đối. Giáo viên cần hướng dẫn học sinh thực hiện đúng từng kí hiệu bàn tay, cho tới khi các em thể hiện thuần thục thì mới chuyển sang hướng dẫn kí hiệu khác. Bên cạnh đó, giáo viên cần kết hợp sử dụng nhạc cụ như đàn phím điện tử, kèn phím hoặc sáo recorder để hỗ trợ học sinh đọc chính xác về cao độ.

2.4.2. Luyện tập đọc nhạc từ dễ đến khó

Việc dạy đọc nhạc cho học sinh lớp 1 cần bắt đầu từ những mẫu âm đơn giản, không nên dạy những mẫu âm có nhiều cao độ hoặc hơi dài. Các mẫu âm cho học sinh bắt đầu đọc nhạc chỉ nên gồm hai nốt Mi và Son (hoặc Mi, Son, La) ở quãng tám thứ nhất. Đây là hai nốt có độ cao trung bình so với giọng của học sinh, hai nốt này còn tạo thành quãng 3 thứ là quãng thuận, dễ đọc. Hơn nữa, Mi và Son là các bậc ổn định và kí hiệu bàn tay của hai nốt này cũng dễ thể hiện.

Học sinh lớp 1 nên đọc bốn nốt: Rê, Mi, Son, La.

Học sinh lớp 2 nên đọc năm nốt: Đô, Rê, Mi, Son, La.

Học sinh lớp 3 nên đọc sáu nốt: Đô, Rê, Mi, Pha, Son, La.

Học sinh lớp 4, lớp 5 nên đọc bảy nốt: Đô, Rê, Mi, Pha, Son, La, Si, (Đô).

Như vậy, đến lớp 4 học sinh mới đọc đầy đủ cao độ các nốt trong gam Đô trưởng. Đây cũng là yêu cầu cần đạt của nội dung đọc nhạc ở lớp 4. Bên cạnh số lượng nốt nhạc thì tốc độ đọc cũng ảnh hưởng đến mức độ khó của bài tập, giáo viên nên hướng dẫn học sinh lớp 1, lớp 2 luyện tập ở tốc độ chậm, hơi chậm hoặc thông thả. Sau đó, hướng dẫn học sinh từ lớp 3 trở lên đọc nhạc và làm kí hiệu bàn tay với tốc độ nhanh dần lên.

2.4.3. Luyện tập đọc nhạc theo hướng mở

Để phát huy sự sáng tạo và năng lực của học sinh thì cần dạy học theo hướng mở, điều này giúp giáo viên và học sinh có thể sáng tạo ra bài tập đọc nhạc đơn giản. Giáo viên cũng có thể kết hợp đọc nhạc với các trò chơi. Ví dụ:

- Nghe âm thanh của đàn và thể hiện bằng kí hiệu bàn tay: khi giáo viên đàn nốt Son thì học sinh thể

hiện kí hiệu bàn tay nốt Son, khi giáo viên đàn nốt Mi thì học sinh thể hiện kí hiệu bàn tay nốt Mi. Trong bài tập này, giáo viên chỉ đàn từ hai đến ba nốt với tốc độ chậm để học sinh thực hiện đúng yêu cầu.

- Một học sinh xung phong làm kí hiệu bàn tay, những bạn khác quan sát và đọc nhạc. Bài tập này, học sinh cũng chỉ làm kí hiệu bàn tay từ hai đến ba nốt với tốc độ chậm để các bạn tập đọc.

- Đọc nhạc kết hợp với hát, biến đọc nhạc thành hoạt động chào hỏi, làm quen. Trong bài tập này, giáo viên và học sinh đều cùng làm kí hiệu bàn tay khi đọc nhạc và hát. Ví dụ:

Đọc nhạc: Mi Son Mi Mi

Hát theo giai điệu trên: Bạn tên là gì?

Đọc nhạc: Son Son Mi Son

Hát theo giai điệu trên: Tên tôi là Minh.

Tiếp theo, thực hiện với học sinh khác.

Đọc nhạc: Mi Son Mi Mi

Hát theo giai điệu trên: Bạn tên là gì?

Đọc nhạc: Son Son Mi Mi

Hát theo giai điệu trên: Tên tôi là Hà.

Tiếp theo, thực hiện với học sinh khác.

Đọc nhạc: Mi Son Mi Mi

Hát theo giai điệu trên: Bạn tên là gì?

Đọc nhạc: Son Son Mi La

Hát theo giai điệu trên: Tên tôi là Tú.

Qua thực tế cho thấy, học sinh tiểu học rất hưởng ứng bài tập này, vì các em được hát tên mình để giới thiệu với các bạn.

2.4.4. Luyện tập đọc nhạc thường xuyên

Phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay cần

sự lặp đi lặp lại nhiều lần để học sinh nhận biết, ghi nhớ về kí hiệu, tên nốt nhạc và cao độ, do đó giáo viên cần thường xuyên cho học sinh đọc nhạc, ngay từ lớp 1. Thời gian mỗi lần đọc nhạc có thể khoảng 4-5 phút hoặc vận dụng các bài tập theo hướng mở. Giáo viên cũng cần khuyến khích học sinh tự vận dụng phương pháp này ở ngoài lớp học, trong những bối cảnh khác nhau. Về cách vận dụng trong dạy học đọc nhạc từ lớp 4 trở lên, giáo viên dùng kí hiệu bàn tay để giúp học sinh vỡ bài, nghĩa là đọc gần chính xác giai điệu, đặc biệt là về cao độ. Sau đó, các em chuyển dần sang cách đọc nhạc “hàn lâm”, quan sát và đọc theo kí hiệu ghi nhạc.

3. Kết luận

Chương trình môn Âm nhạc 2018 đưa ra định hướng sử dụng phương pháp đọc nhạc theo kí hiệu bàn tay nhằm giúp học sinh tiểu học bước đầu làm quen và hoàn thành được các yêu cầu cần đạt của nội dung đọc nhạc. So với phương pháp đọc nhạc mang tính hàn lâm, phương pháp này có nhiều ưu điểm và được ở nhiều nước áp dụng. Đây là một công cụ hỗ trợ hiệu quả trong giảng dạy âm nhạc, rất phù hợp với tâm lí lứa tuổi học sinh tiểu học, giúp học sinh ghi nhớ nốt nhạc dễ dàng hơn, phát triển khả năng cảm thụ âm nhạc một cách tự nhiên đồng thời tạo ra môi trường học tập vui vẻ và sáng tạo.

Trên thế giới có nhiều hệ thống kí hiệu bàn tay khác nhau được sử dụng trong giảng dạy âm nhạc, trong đó phổ biến nhất là hệ thống kí hiệu bàn tay của Kodály. Điều này được thể hiện trong sách giáo khoa Âm nhạc của Việt Nam và một số nước. Việc áp dụng phương pháp này không chỉ nâng cao chất lượng dạy học âm nhạc mà còn khơi gợi niềm đam mê âm nhạc cho học sinh ngay từ lớp 1.

Tài liệu tham khảo

- Akira Miyoshi, Toshihiko Ito, Yoshihiro Ino, Yoko Kadena, Masaharu Kanaya, Norimasa Kamata, Hiroaki Kuwahara, Yoshiko Sakamoto, Hideo Takeuchi, Kaoru Senda, Yuki Tsubono, Hisashi Nakajima, Masato Nagashima, Tokuhide Niimi, Koji Nomura, Tatsuo Hashimoto, Momoko Miyano, Murao Tadahiro, Kazue Mogi. (2008). *Một món quà âm nhạc 1*. Công ty TNHH Xuất bản Giáo dục Tokyo.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Âm nhạc*.
- Eric Peter Stead, Dr. Eugene Dairianathan. (2016). *First Steps to Music 1*. Star Publishing Pte Ltd.
- Judy Bond, René Boyer, Margaret Campbelle-Holman, Emily Croker, Marilyn C. Davidson, Robert de Frece, Virginia Ebinger, Mary Goetze, Betsy M. Henderson, John Jacobson, Michael Jothan, Chris Judah-Lauder, Carol King, Vincent P. Lawrence, Ellen McCullough-Brabson, Janet McMillion, Nancy L. T. Miller, Ivy Rawlins, Susan Snyder, Gilberto D. Soto. (2005). *Spotlight on Music*. Published by Macmillan/McGraw-Hill New York.
- Lê Anh Tuấn (Chủ biên), Đỗ Thanh Hiền, Hồ Ngọc Khải. (2020). *Hướng dẫn dạy học môn Nghệ thuật tiểu học theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 - Phần Âm nhạc*. NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- Lê Anh Tuấn (Tổng chủ biên kiêm chủ biên), Đỗ Thanh Hiền. (2021). *Âm nhạc 1 (Cánh Diều)*. NXB Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.